

OTAN, d'entrada sí

El dia 12 de març del 1986 el Govern socialista de Felipe González va convocar un referèndum popular amb l'objectiu de resoldre de manera definitiva la permanència d'Espanya a l'OTAN. El tema estava pendent des que el 30 de maig del 1982 el Govern de la Unió de Centro Democrático, presidit per Leopoldo Calvo Sotelo, havia fet ingressar Espanya a l'Aliança Atlàntica. Però si bé el 1982, quan estava a l'oposició, el PSOE havia defensat l'eslògan "OTAN, d'entrada no", el 1986, des del Govern va defensar-ne la integració.

L'ingrés d'Espanya a l'OTAN sempre s'havia manifestat com un tema conflictiu. L'esquerra tradicionalment havia rebutjat l'aliança militar, pel caràcter anticomunista que representava. Des de la signatura del Tractat de l'Atlàntic Nord, a Washington, el 4 d'abril del 1949, l'Aliança havia estat considerada com una organització que era producte directe de la guerra Freda, que enfrontava la Unió Soviètica amb el bloc occidental encapçalat pels Estats Units. Per això es tenia per una organització subordinada als interessos nord-americans en un moment en què, des del 1953, arran del Pacte de Madrid subscrit amb el Govern de Franco, els Estats Units s'havien convertit en l'avalador més ferm de la dictadura franquista. La instal·lació de les bases militars americanes en territori espanyol, a partir del 1953, s'havia tornat un argument de mobilització permanent de l'esquerra, tant en ple franquisme com ja a partir de la instauració de la monarquia constitucional.

Per aquesta raó, quan en data del 30 de maig del 1982 Espanya esdevingué el setzè estat membre de l'Aliança Atlàntica, no van mancar declaracions de polítics socialistes, com les de Javier Solana, qui va afirmar que els escenaris espanyols no coincidien amb els de l'OTAN, o de Joan Reventós, qui fou molt expeditiu quan va declarar que l'ingrés espanyol "no ajuda a mantenir ni a garantir la pau mundial". Molt més radicals foren les posicions defensades pel PCE o, a Catalunya, pel PSUC. Cal

Ara fa vint anys, el PSOE va impulsar el referèndum que va servir per a mantenir l'estat espanyol dins l'OTAN, tot i que, abans, des de l'oposició, Felipe González s'havia mostrat contrari a l'entrada. En el conjunt de l'estat el vot va ser favorable, però a Catalunya, les Canàries, el País Basc i Navarra guanyà el no.

recordar que en aquests moments s'havien incrementat les tensions internacionals arran de la invasió soviètica de l'Afganistan el 1979, i de l'anomenada crisi dels euromissils que l'OTAN havia desplegat a Alemanya.

El canvi socialista. Quan el 28 d'octubre del 1982 es va produir la victòria electoral del PSOE i per primera vegada en la història d'Espanya els so-

cialistes van poder formar govern solitari, es va iniciar un progressiu canvi en la seva actitud atlantista. De vegades tant a l'oposició com al govern, tant abans com després de l'antuvi perquè va primar la política pragmàtica per damunt del discurs ideològic que havia mantingut mentre estava a l'oposició. I de seguida es va posar a manifestar que el nou govern socialista utilitzaria la permanència dins l'OTAN a l'hora de negociar les relacions amb els Estats Units. Però si en el decurs del 1983 encara van abundar les manifestacions públiques contràries a la permanència dins l'Aliança Atlàntica, a partir de l'estiu del 1984 es va propiciar un canvi de política. L'octubre del 1984, en el marc del primer debat sobre "l'estat de la nació", el Govern socialista va defensar d'una manera clara la permanència d'Espanya dins l'OTAN per la seva estructura militar, i al mateix temps comprometia a reduir la presència militar dels Estats Units i a garantir la desnuclearització del territori català i espanyol. Sens dubte, aquesta era una nova política considerada de "típicament occidental europeu", i era evident que els compromisos internacionals que el PSOE havien estat decisius a l'hora de determinar la nova inclinació atlantista.

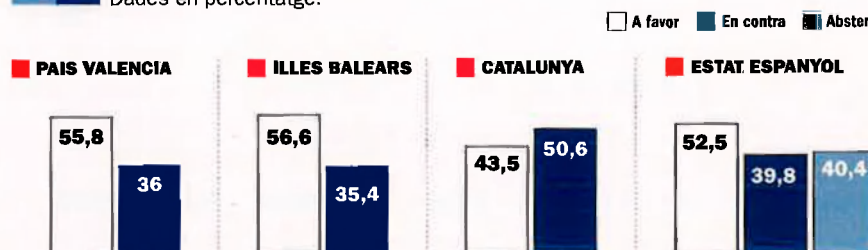
Però restava encara el compromís electoral de convocar un referèndum que, inicialment, els socialistes havien previst que havia de servir per sortir de l'OTAN. Un cop operat el canvi d'actitud, ara hauria d'utilitzar-se justament per a tot el contrari: és a dir, per garantir-ne la permanència.

El referèndum. Abans de convocar el referèndum, el PSOE va esperar que es produïssin altres esdeveniments internacionals de ressonància i transcendència social i política considerables com fou, sobretot, la integració d'E

Permanència dins l'OTAN

Resultat del referèndum per la permanència de l'estat espanyol dins de l'OTAN. Dades en percentatge.

Entre ambdues imatges només hi ha quatre anys de diferència. L'any 1982 el PSOE recollia signatures en contra de la incorporació de l'estat espanyol a l'estructura de l'OTAN. L'any 1986 el mateix PSOE demanava el vot favorable en el referèndum sobre la mateixa qüestió.

panya a la Comunitat Econòmica Europea, el 12 de juny del 1985. A partir d'aquest moment el Govern ja podia presentar un argument afegit: l'europeïtzació d'Espanya passava per la integració dins del marc econòmic europeu, però també per mantenir el seu ingrés dins del sistema de defensa occidental. A desgrat de tot, quan va decidir tirar endavant la convocatòria del referèndum, es va trobar amb dificultats afegides: no solament perquè va haver de sacrificar el seu ministre d'Affers Exteriors, considerat poc atlantista—Fernando Morán fou substituït per Francisco Fernández Ordóñez—, sinó perquè havia de superar un estat d'opinió advers—les enquestes el novembre del 1985 pronosticaven que un 49% de la població s'oposava a l'OTAN, contra un 19%, que s'hi mostrava a favor—, mentre que el principal partit de l'oposició, Aliança Popular, de Manuel Fraga Iribarne, es manifestava contrari a la celebració del referèndum.

Però la decisió era irreversible. Felipe González, president del Govern, s'hi jugava el prestigi, àdhuc conscient del problema que li va plantejar el fet que la UGT, amb el secretari general Nicolás Redondo al capdavant, enviés una

circular a totes les federacions, el febrer del 1986, recordant que la posició del sindicat continuava sent contrària a l'OTAN. Davant la convocatòria del referèndum, totes les organitzacions a l'esquerra del PSOE, els grups antimilitaristes, van mobilitzar al màxim els seus efectius per intentar fer fracassar el Govern. El 23 de febrer del 1986, centenars de milers de persones es van manifestar pels carrers de Madrid i Barcelona en contra de l'OTAN, mentre a àmbit d'estat es va constituir la Plataforma anti-OTAN, de la qual formaven part intel·lectuals com Antonio Gala i Rafael Alberti. Finalment, AP va defensar l'abstenció, mentre des de Catalunya CiU deixava llibertat d'acció als seus militants i simpatitzants.

La campanya a favor i en contra va ser molt crispada. El PSOE, estatalment, i el PSC, a Catalunya, van mobilitzar tots els seus dirigents a favor del sí davant d'una pregunta que va ser molt qüestionada: "Considera convenient per a Espanya la permanència dins de l'Aliança Atlàntica en els termes acordats pel Govern de la Nació?" A la fi, quan es va celebrar el plebiscit el 12 de març del 1986, els resultats van acabar avalant la política del Govern. En el

conjunt de l'estat l'abstenció va créixer fins al 40,45%. Del 59,55%, restant el 52,50% es va manifestar a favor del sí, i el 39,85% va votar en contra de l'OTAN. El resultat eren lleugerament superiors a les Illes Balears—un 56,62% per al sí contra un 35,42% per al no— i al País Valencià—55,82% a favor i 36,09% en contra—, però a Catalunya el no va triomfar per un 50,65% contra el 43,59% de vots favorables. També va triomfar el no a les Illes Canàries (50,35% per 43,63%), el País Basc (65,17% contra 31,29%) i Navarra (52,70% versus 40,09%).

Felipe González va poder presentar el resultat com un triomf personal. I la frustració de tots els que durant molts anys havien defensat una política de neutralitat i de no-alineació fou molt gran, sobretot perquè el referèndum espanyol s'havia celebrat a les acaballes d'una etapa de les relacions internacionals, quan, amb la nova política de Gorbtxov a la Unió Soviètica, i la imminent desaparició de l'URSS, l'OTAN estava apunt de perdre la seva raó de ser. Però aquesta és ja una altra història.

Pelai Pagès i Blanch